

ВПЛИВ РІВНЯ АДАПТИВНОСТІ КУРСАНТІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХНЬОЇ УЧБОВО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Аннотация

В статье рассмотрена проблема социально-психологической адаптации курсантов учебных заведений МВД Украины, выявлены особенности профессиональной адаптации, характерные для курсантов первого и пятого курсов.

Annotation

The influence of cadets' adaptivity on their studding-service activity efficiency

In the present research work we started with the idea that the level of adaptivity n first and fifth year cadets is different and it is connected, first of all with the period of education and dependence on personal peculiarities.

Актуальність. Підготовка фахівців для служби в структурах МНС має свої особливості й специфіку. Ефективність навчання курсантів також визначається системою факторів, серед яких одним з основних є здатність кожного з них адаптуватися до умов учбово-службової діяльності. Тому дослідження адаптивних здатностей курсантів має важливе значення, причому в нашій роботі буде розглядатися їхній взаємозв'язок з однією з головних складових у формуванні особистості майбутнього фахівця системи МНС з учбово-службовою діяльністю.

Проблема адаптації курсантів до умов навчання являє собою одну з важливих загальнотеоретичних проблем, які досліджуються тепер на психофізіологічному, соціально-психологічному рівнях і до цього часу є традиційною темою дискусій. Актуальність проблеми визначається завданнями оптимізації процесу адаптації курсантів до навчальної діяльності в умовах перебування системи вищої освіти.

Для успішної побудови процесу навчання у вузі слід на початковому етапі розв'язати проблему адаптації курсанта до вузівської системи. Як відомо, до одних і тих самих умов різні люди адаптуються по-різному та з різною успішністю. Тому ми в своєю дослідженні припускаємо, що курсанти першого та п'ятого курсу

Успішний процес соціально-психологічної адаптації курсанта навчального закладу МНС України є інтеріоризацією нової доганої системи відношень, нових правил. Це накладає на поведінку особистості певні обмеження, що пов'язані з переходом до більш регламентованих відношень, самостійності, системи підкорення.

Проблеми соціально-психологічної адаптації курсанта-першокурсника представляються актуальними, тому що від адаптаційних можливостей першокурсника буде залежати його пізнавальна активність, його інтерес до спеціальності, створення мікроклімату⁷ в групі.

Вивченням проблеми адаптації займалися Л.С.Виготський (1983), А.Ф.Лазурський

(1982), В.І.Лебедев (1989), Н.Г.Сарквеладзе (1989). Метою нашого дослідження є аналіз професійної адаптованості курсантів першого та п'ятого курсів.

Організація та методи дослідження. У дослідженні взяли участь курсанти першого та п'ятого курсів Університету цивільного захисту України в кількості 50 чоловік. Для досягнення поставленої мети нами були обрані наступні методики: діагностики самооцінки Ч.Д. Спілберга та Ю.Л. Ханіна; методика „ОСАд”

Для виявлення достовірності відмінностей в отриманих результатах між групою курсантів першого та п'ятого курсів був виконаний ефективний параметричний критерій Стюдента, а також метод кутового перетворення Фішера.

Результати дослідження. 1, можливо припустити, що курсанти першого та п'ятого курсів мають вдалий стан адаптації. Можливо, це пов'язано зі стажем роботи (навчання), а також постійністю перебування в одному і тому ж підрозділі та однотипності виконуваних ними поставлених задач.

В середньому по шкалам опитувальника „ОСАд” курсантами було дано відповіді, які відповідали 4 та 6 балам. Результати представлені в таблиці 1. Як свідчать дані таблиці 1., в середньому на запитання по шкалі „задоволення собою, своїм психічним станом” курсантами першого курсу було дано відповіді, які були оцінені в 3,6 балів. Опитувані п'ятого курсу дали відповіді на 4,3 бали, що свідчить про дійсне задоволення собою та своїм психічним станом.

Опитувані першокурсники на питання по шкалі „задоволення ситуацією, її динамікою” також, як і опитувані п'ятого, відповіли в середньому на 4 бали. Це дає можливість припустити, що курсанти вдало адаптовані до ситуації, яка склалася, до динаміки її протікання.

На питання шкали „Задоволення сферою міжособистих стосунків” курсанти першокурсники дали відповіді в середньому на 7,7 балів, що говорить про напруження, яке виникає при налагодженні міжособистих стосунків. Таке напруження не являє загрозу для здоров'я ,якщо воно не є хронічним. Опитувані п'ятого курсу дали відповіді в середньому на 5 балів, що говорить про легкість налагодження взаємовідносин із іншими людьми. Розбіжність між цими показниками являється достовірною і є статистично значимою ($P < 0,01$).

Проблеми, які стосуються функціонального стану, курсанти першого курсу ігнорують. Про це свідчать відповіді, які були дані за шкалою „Задоволення своїм функціональним станом”, на 3 бали. А ось опитувані п'ятого курсу відповіли в середньому на 5 балів, що свідчить про нормальне ставлення до свого функціонального стану, і вважають відсутність у себе значних проблем, пов'язаних із цим. Розбіжність між цими

показниками являється достовірною і є статистично значимою ($P \leq 0,05$).

Відповіді, які були дані першокурсниками на запитання по шкалі „задоволення життєдіяльністю”, відповідають 5 балам, а відповіді п'ятого - 6 балам. Це дає можливість припустити те, що опитувані обох груп практично задоволені своїм життям, і не вважають пов'язані з цим проблеми значними та намагаються їх успішно розв'язати. Розбіжність між цими показниками являється достовірною і є статистично значимою ($P \leq 0,05$).

При використанні метода діагностики самооцінки Ч.Д. Спілберга та Ю.Л. Ханіна, для виявлення рівня тривожності у курсантів було отримано результати, які представлені в таблиці 2

Таблиця 1

Загальна характеристика адаптації курсантами першого та п'ятого курсів за методикою "ОСАД"

Шкали	Перший курс, %	П'ятий курс, %	t	P
Задоволення собою, своїм психічним станом	3,6±1,4	4,3±0,2	1,48	–
Задоволення ситуацією, її динамікою	3,8±0,5	4,4±0,4	1,7	–
Задоволення сферою міжособистих стосунків	7,7±1,3	5±0,4	5,62	0,01
Задоволення своїм функціональним станом	3,1±0,6	5±0,4	2,43	0,05
Задоволення життєдіяльністю	5±0,7	6±0,6	2,4	0,05

Таблиця 2

Показники рівня тривожності в групах першого та п'ятого курсів

Рівень	Перший курс		П'ятий курс		P1	P2
	ОТ	РТ	ОТ	РТ		
Високий	27,7	44,4	48,6	14,3	-	0,05
Середній	50	44,4	51,4	60	-	-
Низький	22,3	11,2	0	25,7	-	-

Як свідчать показники таблиці 2., 27,7% курсанти першого курсу і 48,6% курсанти п'ятого курсу показали високий рівень особистої тривожності, що свідчить про можливу наявність невротичного конфлікту, емоційного і невротичного зриву та можливі психосоматичні захворювання,

У 50% опитуваних першого курсу і 51,4% у курсантів п'ятого курсу рівень особистої

тривожності знаходиться в межах норми, що характеризується стійкою схильністю сприймати велике коло ситуацій станом тривоги.

22,3 % першокурсників показали низький рівень тривожності, а у курсантів п'ятого курсу цей рівень відсутній.

Реактивна тривожність присутня у 44,4% курсантів першого курсу на високому рівні, що може сприяти порушенню уваги, інколи порушенню тонкої координації. 14,3% опитуваних п'ятого курсу показали високий рівень реактивної тривожності, що значно менше, ніж у респондентів першого курсу.

44,4% курсанти першокурсники мають середній рівень реактивної тривожності, який характеризується напруженням, нервозністю, стурбованістю. Середній рівень реактивної тривожності присутній у 60% курсантів п'ятого курсу.

І лише 11,2% опитуваним першого курсу притаманний низький рівень реактивної тривожності та 25,7% п'ятого курсу, що являється вищим показником, ніж у першокурсників.

Виходячи з цих даних, можна припустити, що опитувани п'ятого курсу почувають себе напруженими та стурбованими менше, ніж опитувани першого курсу.

Відмінність між показниками високого рівня реактивної тривожності двох груп являється достовірною та досягає статистичної значимості ($P \leq 0,05$).

Висновки.

Курсанти першого та п'ятого курсів вдало адаптовані до ситуації, яка склалася на даний момент, до динаміки її протікання. При налагоджуванні міжособистісних стосунків опитуваним першого курсу притаманне відчуття напруження, а курсанти п'ятого курсу, навпаки, з легкістю налагоджують взаємовідносини з іншими людьми ($P \leq 0,01$). Проблеми, які стосуються особистого функціонального стану опитувани першого курсу ігнорують, а респонденти п'ятого курсу, навпаки, нормально ставляться до свого функціонального стану, і вважають відсутність значних проблем, пов'язаних з цим ($P \leq 0,01$).

Опитувани обох груп практично задоволені своїм життям і не вважають пов'язані з цим проблеми значними та намагаються їх успішно розв'язати ($P \leq 0,05$). Можливо це являється наслідком тривалого перебування в одному і тому ж підрозділі та одноманітністю виконуваних функціональних обов'язків.

Вивчаючи рівень тривожності було отримано певні дані, які свідчать про те, що у більшості курсантів першого та п'ятого курсів притаманний середній рівень особистої тривожності та реактивної тривожності, Це свідчить про стійку схильність сприймати велике коло ситуацій станом тривоги.

ЛИТЕРАТУРА

1. Меерсон Ф.З., Пшенникова М.Г.
2. Адаптация к стрессорным ситуациям и физическим нагрузкам. - М.: Медицина, 1988. - 256 с.
3. Меерсон Ф.З. Основные
4. закономерности индивидуальной адаптации // Физиология адаптационных процессов. - М.: Наука, 1986. - 635 с.
5. Меерсон Ф.З. Адаптация, стресс и профилактика. - М.: Наука, 1981. - 278 с,
6. Началджан А.А. Социально- психологическая адаптация личности. Ереван: АН АмССР, 1988 г., 342 с.
7. Структурные основы адаптации и компенсации нарушенных функций. Л.И.Аруин, А.Г. Бабаева, В.Б. Гельфанд и др. - М.: Медицина, 1987. - 448 с,
8. Селье Г. Очерки об адаптационном синдроме: Пер. с англ. - М.: Медицина, 1960. - 254 с.